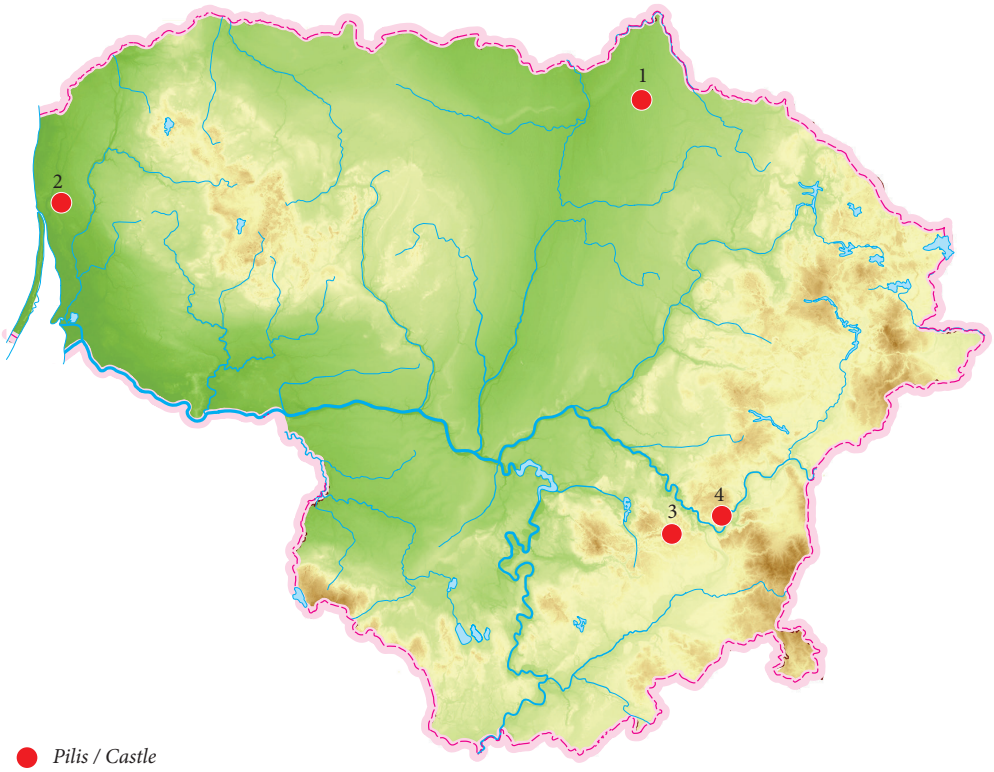
VI. Pilys
Castles

● *Pilis / Castle*

1. *Biržai (žr. VII)*
2. *Klaipėda (žr. XV)*
3. *Trakai*
4. *Vilnius (ir IX, XII, XV)*

Povilas Blaževičius, Egidijus Ožalas, Laurynas Kurila

Vilniaus Žemutinės pilies Valdovų rūmų aplinkos tyrimai

2017 m. buvo tęsiami 2016 m. pradėti Valdovų rūmų aplinkos tvarkymo ir su jais susiję tyrimų darbai (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 165–172). Šių darbų metu Vilniaus pilių teritorijos su įtvirtinimais, pastatais ir jų liekanomis (UK 1791), Vilniaus Žemutinės pilies Valdovų rūmų komplekse buvo atlikti archeologiniai tyrimai. Numatytų tyrimų teritorija padalyta į 4 plotus (1 pav.), kuriuose, priklausomai nuo numatomų žemės judinimo darbų pobūdžio ir projektinio gylio, atlikti detalieji tyrimai arba žvalgymai. Tyrimai atlikti į ŠV nuo Valdovų rūmų Š korpuso, į Š nuo Valdovų rūmų Š korpuso (tarp II ir III oficinos) ir į R nuo Pilies kalno atraminės sienos Pilies kalno P papėdėje. Iki įvairaus projektinio gylio ištirtas apie 2163 m^2 plotas (apie 793 m^2 – detaliaisiais tyrimais, 1370 m^2 – žvalgymais). Dalyje ploto kasta anksčiau jau tirtose vietose, neištirtose vietose tyrimai atlikti apie 1570 m^2 plote. Surasti ir inventorinti 223 radiniai datuojami XV–XX a.

1 pav. Vilniaus Žemutinės pilies Valdovų rūmų planas, ankstesnių tyrimų vietos (žalsva spalva) ir 2017 m. tirti plotai. R. Račinsko pieš.

Fig. 1. A plan of the Royal Palace of the Lower Castle in Vilnius, the sites of the earlier investigations (green), and the areas excavated in 2017.

Į ŠV nuo atkuriamų Valdovų rūmų, parke, 2017 m. buvo demontuojamas 2003 m. įrengtas laikinas kelias į statybų teritoriją. Jo vietoje 2017 m. buvo numatyta įrengti nuolatines dangas. Bendras šių tyrimų ***plotas 1*** apėmė 235 m^2, iš kurių 155,7 m^2 buvo ištirti 1998, 2004, 2008–2010 m. Tyrimai vyko iki suplanuoto 75 cm gylio. Anksčiau netirtoje ploto dalyje surasti du keturkampio formos pamatai, sumūryti iš lauko akmenų ir kalkinio skiedinio. Išlikusios pamatų dalys apie 60x50 cm dydžio, išsidėsčiusios vienoje tiesėje. Tarpas tarp surastų pamatų – apie 1,2 m. Š pamato viršus surastas ties H_{abs} 92,38 m, P pamato viršus – ties H_{abs} 92,50 m. Atrodo, kad tai XIX–XX a. pradžios mūrinės tvoros atramų pamatai. Tyrimų plote rastos kelios dešimtys įvairių XVII–XX a. radinių iš maišytos žemės sluoksnių.

Į Š nuo Valdovų rūmų Š priestato, palei atkurtos II oficinos dalį (kitaip Dvariškių rūmų) tyrimai vyko 558 m^2 ***plote 2***, iš kurių 368 m^2 jau buvo ištirti 2002, 2004–2006 m. Tyrimų plotas buvo suskirstytas į dvi dalis: R, palei rūmų Š korpuso Š priestato išorę, kurios vietoje 2002 m. buvo tyrimų plotas 6, ir V, suformuotą į R nuo pastato, atstatyto II oficinos vietoje. Tirto ploto R dalyje lokalizuota Radvilų rūmų V siena bei prie jos priglaustas XVII a. I pusės lauko akmenų grindinys. Tirtoje vietoje kai kur pasiekti sluoksniai, nepatekę į 2002 m. tyrinėtą plotą. Naujos nuotekų trasos vietoje surastas XVII a. I pusės akmeninis pilies kiemo grindinys. Po grindiniu rasta XVI a. II pusės koklių fragmentų (2 pav.). Atkasant 2002 m. tirtame plote pastatyto komunikacijų kolektoriaus dalį, surastos kelios dešimtys XV–XIX a. radinių.

Tirto ploto V dalyje surasti XX a. pradžioje – 6 dešimtmetyje stovėjusių pastatų pamatai ir šalia jų sukloti lauko akmenų grindiniai (3 pav.). Išlikęs mūro viršus rastas ties H_{abs} 93,50–93,90 m. Lauko akmenų grindiniai su Š–P kryptimi suformuotais latakais aptikti ties H_{abs} 93,50–93,70 m. Tyrimų metu surinkta apie 100 XIX–XX a. radinių.

3 pav. Ploto 2 V dalyje surastas XX a. I pusės akmenų grindinys ir statinių sienų liekanos. M. Kaminsko nuotr.

Fig. 3. The remains of stone paving and building walls from the first half of the 20th century that were found in the W part of area 2.

0 5 cm

2 pav. XVI a. I pusės koklio dalis. M. Kaminsko nuotr.

Fig. 2. Part of a stove tile from the first half of the 16th-century.

Royal Palace of the Lower Castle in Vilnius (Fig. 1). Some of this area was in places that had previously been investigated, but investigations were conducted in roughly 1570 m^2 which had not been investigated. The foundations of 19th–early 20th-century masonry wall piers, castle courtyard stone paving from the first half of the 17th century, and the foundations of buildings that stood in the early 20th century–1950s along with the fieldstone paving that had been laid beside them were found (Fig. 2). 223 finds dating to the 15th–20th centuries were discovered and inventoried (Fig. 3).

Pilies kalno P pašlaitėje toliau tvarkyta aplinka. Žvalgymai buvo atliekami 1370 m^2 ***plote 3***, iš kurių 175 m^2 buvo ištirti 2005–2006 ir 2016 m. Didžiojoje tyrimų ploto dalyje (apie 1000 m^2), kur bus veja, tirtas tik žemės paviršius (iki 20 cm gylio). Takų vietose tirta iki 60 cm gylio. Tiriant paaiškėjo, kad apie 60 cm gylyje yra iki 1955 m. buvęs parko paviršius, kurio takai buvo rasti 2016 m. Į Pilies kalno P pašlaitę buvo privežta molingos žemės, kurioje radinių labai mažai. Kiek daugiau jų buvo XX a. I pusės paviršiuje (juodos žemės sluoksnyje). Iš viso surinkta iki 100 XIX–XX a. radinių.

Tirto ploto R gale surastas XX a. pradžios fotografijose matomos betoninės tvoros pamatas, esantis į Š nuo tako, vedančio į pagrindinius Pilies kalno vartus. Jos pamato viršus rastas ties H_{abs} 95,80–95,95 m. Į P nuo betoninio pamato rastas ir XIX a. pabaigos – XX a. pradžios akmenų grindinio fragmentas. Smulkių lauko akmenų viršus aptiktas 10–15 cm gylyje, ties H_{abs} 96,10–96,17 m.

Pilies kalno V šlaite, į R nuo Pilies kalno atraminės sienos dar XX a. pabaigoje klotas lauko akmenų grindinys. 2017 m. jis pratęstas palei Pilies kalno atraminę sieną bei stilizuotą jos tęsinį, pastatytą 2016 m. Patikslinus numatomą grindinio paviršių, paaiškėjo, kad vietomis teks pripilti net 1 m smėlio. Tačiau velėna tako vietoje turėjo būti nuimta. Iš viso planuota darbus vykdyti 147,8 m^2 plote 4, iš jų 68 m^2 buvo tirti 2016 m. Tirta iki 20 cm gylio (nuimta velėna). Archeologiniu požiūriu vertingų radinių šiame plote nerasta.

The Investigation on the Grounds of Royal Palace of the Lower Castle in Vilnius

In 2017, archaeological investigations were conducted to various depths in four areas (a total of roughly 2163 m^2) on the grounds of

Ugnius Budvydas

Tyrimai Trakų pusiasalio pilyje

Pirmieji Trakų pusiasalio pilies mūrų tvirtinimo ir atstatymo darbai pradėti 1929–1930 ir 1953 m. Jų metu parengtas pilies situacijos planas, sutvirtintas Š bokštas, iš dalies bokštų išvalytos griuvenos. Tačiau sistemingai pusiasalio pilis pradėta tirti 1960–1964 m. Atkastos gynybinių sienų liekanos, ištirta bei dalinai restauruota dalis pilies bokštų, sienų, fiksuoti griuvėsių likučiai. Taip pat parengti restauravimo ir konservavimo projektai. Vadovaujant architektui Stanislovui Mikulioniui (1935–1992), apie 1970 m. restauruoti ar iš dalies sutvarkyti PR, PV, ŠV ir ŠR bokštai. Vėliau pusiasalio pilyje vykdyti archeologiniai tyrimai taip pat buvo labiau susiję su pilies likučių konservavimo ir restauravimo darbais. 2001–2003 m. restauruotos gynybinės sienos atkarpos tarp PV ir ŠV bokštų, griovio gynybinė siena. 2009–2011 m. restauruotas pilies teritorijoje esantis Dominikonų vienuolynas ir bažnyčios bokštų liekanos. Pastatai restauruoti ir pritaikyti turizmui. 2017 m. TIM iniciatyva pradėtas rengti Trakų pusiasalio pilies (UK 27124) pas-